

مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی
(مرکز پژوهشهای ایرانی و اسلامی)

پولسکه

عبدالمجید

تنظیم و بازبینی

علی بهرامیان

تهران، ۱۳۸۹

عقیلی، عبدالله، ۱۳۸۵، ۱۳۹۸.

پول و سکه/ نویسنده عبدالله عقیلی؛ تنظیم و بازبینی علی بهرامیان. - تهران: مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی، مرکز پژوهشهای ایرانی و اسلامی، کتابخانه، ۱۳۸۹.

۲۴، ۲۵۱ ص. مصور، (سلسله انتشارات کتابخانه: ۳۶)

* ص. ع. به انگلیسی: «A History of the Persian Mint».

* کتابنامه.

۱. پول. ۲. پول - ایران. ۳. وزنها و اندازه‌های باستانی. ۴. ضربخانه‌ها. ۵. سکه‌های

باستانی.

۳۳۲/۴

HG۲۲۱

محل نگهداری

مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی
کتابخانه ملی ایران

نام کتاب: پول و سکه

نویسنده: عبدالله عقیلی

تنظیم و بازبینی: علی بهرامیان

ناشر: مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی (مرکز پژوهشهای ایرانی و اسلامی) - کتابخانه مرکز

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات

چاپ اول: تهران ۱۳۸۹

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ است

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۰۲۵-۹۰-۴

ISBN: 978-964-7025-90-4

نشانی: تهران - نیاوران - کاشانک، صندوق پستی ۱۹۵۷۵/۱۹۷

تلفن: ۲۲۲۹۷۶۲۶ دورنگار: ۲۲۲۹۷۶۶۳

پست الکترونیک: centre@cgie.org.ir

www.cgie.org.ir

فهرست مندرجات

پیشگفتار	هفت
گزارش کار	یازده
دربارهٔ عبدالله عقیلی	چهارده
فهرست آثار عبدالله عقیلی	هفده
مقدمه	نوزده
راهنمایی	بیست و سه
کلیات	۱
۱. سکه چیست؟	۳
۲. سکه‌شناسی	۵
۳. فوائد سکه‌شناسی	۷
قسمت اول: آغاز سنجش‌ها و ارزش‌ها	۱۱
فصل اول - پول چیست؟	۱۳
فصل دوم - جامعهٔ بدون پول	۱۷
فصل سوم - مبادلات خاموش	۱۹
فصل چهارم - دشواریهای مبادلهٔ کالا به کالا و ظهور شاخص‌ها	۲۳
فصل پنجم - ظهور و تکامل شاخص‌های فلزی	۲۵
قسمت دوم - مقیاسات وزن در ادوار باستانی	۳۵
فصل اول - مقیاسات آشوری و بابلی	۳۹

فصل دوم - مقیاسات وزن در ایران باستان	۴۳
قسمت سوم - ابتکار سکه زنی و خصوصیات سکه ها	۴۷
فصل اول - ابتکار بانکداری در دنیای قدیم	۵۱
فصل دوم - وسائل ابتدائی ضرب سکه	۵۵
فصل سوم - روش های گوناگون سکه زنی	۶۱
فصل چهارم - روش ضرب سکه در ایران	۶۳
فصل پنجم - عیار و بار	۶۵
فصل ششم - نگاره ها و تصاویر	۶۹
فصل هفتم - نوشته ها و خطوط	۷۱
فصل هشتم - گوناگونی مسکوکات و اصطلاحات خاص برخی از آنها	۷۳
فصل نهم - سانسکاری بر سکه ها	۷۷
قسمت چهارم - سیر تاریخی ضرب و رواج مسکوکات	۸۳
فصل اول - ضرب سکه در مشرق آسیا	۸۵
فصل دوم - سکه زنی در مغرب آسیا و دولت شهرهای دریای اژه	۸۹
قسمت پنجم: مسکوکات کشورها و اقوام باستانی	۹۱
فصل اول - مسکوکات لیدیایی	۹۵
فصل دوم - مسکوکات هخامنشی	۱۰۱
فصل سوم - مسکوکات اشکانی یا پارتی	۱۱۳
فصل چهارم - سکه های ساسانی	۱۲۳
فصل پنجم - سکه های ساسانی - کوشانی	۱۳۳
فصل ششم - مسکوکات ایران در نخستین سده های اسلامی	۱۳۷
کتابنامه	۱۵۹
نمایه	۱۶۳
تصاویر	۱۷۹

پیشگفتار

کتابخانه، مرکز اسناد و اطلاع رسانی مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی در خرداد ماه ۱۳۶۳ بنیاد نهاده شد و طی سالیان، با رنج بسیار و به برکت همت و کوشش پیگیر گروهی از دانش‌پژوهان و دوستانان فرهنگ اسلام و ایران، به صورت یکی از بزرگ‌ترین و معتبرترین کتابخانه‌های تخصصی کشور درآمد. در حقیقت کوشش گسترده‌ای که پیش از تأسیس این کتابخانه در راه گردآوری کتابهای چاپی، خطی، عکسی و نیز تهیه مجله‌های معتبر علمی به زبانهای گوناگون آغاز شده بود، همچنان با شتاب ادامه یافت. حضور فعال و بی‌وقفه در نمایشگاههای کتاب، در داخل و خارج کشور، تهیه مستمر کتابها و مجله‌های تازه و چاپهای جدید کتابها و مجله‌های کهن، پرس و جو از سرنوشت مجموعه‌های نفیس خصوصی و کوشش برای خرید یا جذب آنها، تصویربرداری از کتابها و مجله‌های قدیمی کمیاب موجود در کتابخانه‌های عمومی و خصوصی، از فعالیت‌های پرثمر کارکنان کتابخانه مرکز بوده است. از سوی دیگر انتشار مجلدات دائرةالمعارف بزرگ اسلامی اشتیاق و امیدی در دل‌های دوستانان فرهنگ این کشور پدید آورد و سبب شد تا تنی چند از فرهنگ دوستان در پشتیبانی و پاسداری از این جنبش فرهنگی، کتابخانه‌های خصوصی خود را به این مرکز اهداء کنند. کتابخانه شادروان سلطانه‌علی سلطانی (شیخ الاسلامی بهبهانی) از رجال سیاسی و فرهنگی، نخستین مجموعه ارزشمندی بود که به مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی اهداء شد (چهارم خرداد ۱۳۶۸).

جز این مجموعه، شاهد اهداء گنجینه‌های دیگری به این کتابخانه بوده‌ایم که هر یک به نوبه خود ارزش و اعتبار بسیار دارد، مناسب است در همین جا به نام بعضی از صاحبان این مجموعه‌ها اشاره کنیم: فتح‌الله مجتبابی، مهدی روشن ضمیر، ایرج افشار، اسماعیل رائین، جواد حدیدی، صادق کیا (باگذشت از ۲/۳ بهای کتابها)، عبدالحسین زرین کوب، منوچهر ستوده، عطاءالله مهاجرانی - جمیله کدیور، عباسعلی صدری، شرف‌الدین خراسانی (شرف)، محمدجواد مشکور، احمد اقتداری، مهدی بهشتی‌پور، احمد منزوی، محمدرضا اصغرزاده پارسا، مهدی بیانی، محمدحسین گرکانی، فرج‌الله پور سرتیپ، شاهرخ مسکوب، احمد سعیدی، همایون صنعتی‌زاده و سیدجعفر سجادی - سیدصادق سجادی.

بدین‌سان مجموعه بزرگی بیش از ۵۵۰ هزار مجلد کتاب و مجله گرد آمد که هم‌اکنون برای تدوین دائرةالمعارف بزرگ اسلامی و دیگر دائرةالمعارفهای عمومی و تخصصی که در این مرکز تدوین می‌گردد، مورد استفاده محققان قرار می‌گیرد و بسیاری از دانشمندان و پژوهشگران داخلی و خارجی هم از آن بهره می‌برند. به طوری که اسناد موجود نشان می‌دهد، آمار این کتابخانه تا پایان سال ۱۳۸۷ بدین شرح است:

۵۱۴۹۱۱ جلد کتاب چاپی (به زبان‌های فارسی، عربی، انگلیسی، فرانسه، آلمانی، روسی، ترکی و دیگر زبانها)، ۱۸۹۳ مجموعه کتاب خطی (به زبان‌های فارسی، عربی و ترکی)، ۹۱۰۸ مجموعه کتاب عکسی، ۳۹۲۸ عنوان نشریه علمی، ۵۸۸۹ جلد پرونده‌های علمی تجلید شده، ۱۱۶۹۳ برگ اسناد، فرمان و نامه‌های تاریخی، ۴۰۱۰ حلقه اسلاید و عکس، ۲۳۶۲ عدد لوح فشرده، ۱۳۱۰ حلقه میکروفیلم.

افزون بر این کوششها، کتابخانه و مرکز اسناد از چند سال باز، چاپ و انتشار آثاری تحقیقی یا احیاء میراث پیشینیان را آغاز کرد و تاکنون ۲۴ عنوان، از جمله شاهنامه حکیم طوس (در ۸ مجلد) و فهرستواره کتابهای فارسی (در ۱۰ مجلد) و... را به زیور طبع آراسته است.

کتاب حاضر، پژوهشی است درباره تاریخ مبادلات و مفهوم پول و وسائط گوناگون مبادله میان اقوام ابتدائی و تطور آنها تا ابتکار سکه‌زنی و سیر تاریخ رواج سکه در ادوار باستانی تا ضرب سکه‌های اسلامی در ایران. روانشاد دکتر سید عبدالله عقیلی

متخصص دل آگاه با دانش گسترده خود و احاطه ای که بر موضوع سکه شناسی داشت، در این باب به تحقیق پرداخته و خاندان محترمش به ویژه خانم ماندانا عقیلی انتشار آن را به این مرکز واگذار کردند. امید است این اثر برای پژوهشگران علاقه مند مورد استفاده قرار گیرد. از کوششهای محقق فاضل آقای علی بهرامیان که برای آماده سازی کتاب، صرف وقت مبذول داشتند سپاسگزاری می شود.

کاظم موسوی بجنوردی

رئیس مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی

(مرکز پژوهشهای ایرانی و اسلامی)

www.ketab.ir